

РОЗДІЛ 4. ПРОСВІТА, ОСВІЧЕНІСТЬ, ДУХОВНІСТЬ: ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 377:364

Наумова Тетяна, Юрова Олена

ДУХОВНЕ ТА МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Впровадження козацької педагогіки у виховний процес Криворізького навчально-виробничого центру є однією з найефективніших систем на даному етапі в русі національно-патріотичного виховання й стосовно реалізації концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді. До Вашої уваги представлено досвід роботи педагогів з учнівським колективом по впровадженню культурно-освітньої та науково-дослідної роботи, призначеної для вивчення, збереження та використання пам'яток часу козацької доби, матеріальної і духовної культури. Актуальним для учнів ПТНЗ є поняття козацько-лицарського виховання – це шлях досягнення ідеалу вільної та незламної в своїх прагненнях до свободи людини, яка на національних традиціях громадського та політичного життя розвиває рідну культуру й економіку, будує незалежну державу.

Ключові слова: українське козацтво, експозиція музею, козацька педагогіка, народна педагогіка, кодекс лицарської честі.

Постановка проблеми. Відродження української нації потребує формування та впровадження Концепції національно-патріотичного виховання студентської молоді.

Сьогодні в умовах ведення національно-визвольної війни на сході нашої країни першочерговим завданням всієї освітньої сфери є формування у молоді знань, переконань, соціально-значущих якостей, любові до Вітчизни, ціннісного ставлення до української національної ідеї, символіки, історії й культури. У зв'язку з цим нового звучання набуває процес вивчення історії України та збереження нашої культурної спадщини, яка є цінним джерелом необхідним для нинішнього покоління студентів. Саме тому в сучасний період підвищується роль музею як осередку освіти і виховання. Саме він сприяє формуванню у молодого покоління національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, забезпеченню духовної єдності поколінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велику цінність для ідеї відродження національних традицій мають наукові праці, історичні дослідження козаччини М. Костомарова, В. Антоновича, М. Аркаса, Д. Дорошенка, а також високоідейні художні твори Т. Шевченка, Б. Грінченка, В. Симоненка, Л. Костенко, І. Драча, Д. Павличка, в яких описано вікові традиції українського народу, його велич та красу, мужність і стійкість при захисті своєї Вітчизни. В своїх етнопедагогічних працях М. Стельмахович, Є. Сявавко та ін. довели, що в козацькому навчанні та вихованні дуже широко застосовувалися ідеї та засоби народної педагогіки. Вчені підтвердили, що козацька педагогіка обґрунтувала і впроваджувала цілісну навчально-виховну систему козацтва, а фундаментальною основою козацького навчання і виховання були ідеї та засоби української народної виховної мудрості, вітчизняної педагогіки.

В статті В. Бекетова «Історія українського козацтва в експозиціях музеїв України: реалії та можливості музейних колекцій» проведено аналіз існуючих стаціонарних експозицій музеїв України щодо висвітлення історії українського козацтва з метою їх удосконалення. Музеї дають змогу побувати в давньому минулому, побачити сьогодення людства, його здобутки і навіть заглянути у майбутнє. У музеях дбайливо зібрано і зберігається все, що нам,

українцям, дороге, що є гордістю нашого народу, і це закономірно: адже не вартий майбутнього той народ, який не цінує свого минулого.

Основна мета діяльності наукових музеїв – відновити інтерес у молодого покоління до вивчення історії, науки, технічної творчості, активізувати пізнавальну діяльність дітей різного віку і залучити до наукового пошуку, подальшого фахового професійного спрямування [9, с. 15].

Формулювання мети статті пов'язане з можливістю поділитися узагальненим набутим досвідом у вивченні козацтва та започаткуванню влаштування музею козацтва в навчальному закладі, який дає можливість дізнатися про традиції українського козацтва, зберегти і відновити пам'ять поколінь, виховувати і підтримувати патріотичний дух молодого покоління, залучити учнів до активного дозвілля і пошукової роботи з історії рідного краю.

Виклад основного матеріалу. Батьківщина починається з рідного міста чи села, з місцевості, в якій ти народився. Завдання навчального закладу - виховувати любов до рідного краю. На базі Криворізького навчально-виробничого центру в 2012 р. відбулося відкриття музею козацької слави та побуту. Головною метою музею є створення об'єктивного образу козаків, як символу незалежності українського народу. Музейно-експозиційні об'єкти беруть на себе такі завдання, як організація і проведення тематичних екскурсій, творчих виставок за козацькою тематикою, проведення наукових конференцій з питань історії рідного краю. Відкриттю музею передувала велика кропітка робота адміністрації, працівників закладу та студентського колективу. Були розроблені індивідуальні завдання для студентів та викладачів, які знаходили нові експонати, знайомилися з історією козацтва та українським побутом, використовуючи документальний та інформаційний матеріал, опрацьовували фото та відеоматеріали. Усі можливі експонати побутового життя козака рідного Криворіжжя було зібрано воедино. Наочно кожен відвідувач може ознайомитися з окремою історією артефактів. Вже за рік музей козацького побуту перетворено на музей «Козацької слави». Це фольклорно-етнографічний музей, який налічує більш ніж 500 експонатів.

Експозиція складається з предметів побуту українських селян та козацької зброї (вік окремих предметів налічує більше 200 років), макету Запорізької Січі, тематичної літератури та фоторобіт. Це місце, де можна через літописні та археологічні згадки доторкнутися до історії козацтва.

Завдячуючи небайдужим людям, музей розвивається своїм особистим життям, постійно поповнюється новими історичними знахідками, котрі прослідковують розвиток козацького життя та проводять паралелі з сучасністю. Тут знаходяться укази та договори щодо існування козацтва в різні часи та історичні спогади минулого, котрі дякуючи нащадкам козаків дійшли до нашого часу. Відвідувачам музею представлено територію, яка умовно поділена на дві частини: перша – частина українського побуту, це речі, якими користувався український народ для забезпечення свого життя, і друга – частина, котра характеризує козака та його силу, міць, мудрість та культурний розвиток. Експонати несуть в собі історію XV–XVII ст.

Музей Козацької слави зберігає у своїх стінах велику кількість предметів побуту та посуду, різноманітні глиняні горщики, глечики, баняки, предмети для обробітку ґрунту, пряла та гребінці, мотовило, ночви для прання одягу, рубці та давні праски для вирівнювання. Молодь з цікавістю розглядають дані експонати та ставлять багато запитань, оскільки не знайомі з призначенням цих предметів. Важливе місце у музеї відведено вишитим рушникам. Рушники були прикрасою кожної хати та ще й предметом гордості кожної господині. Ними обрамляли не тільки ікони, а й двері та вікна. Їх також стелили під хліб, на столі. Але крім естетичної прикраси оселі, рушники служили ще й оберегом від впливу зовнішніх негативних чинників. Подорож музеєм продовжує ознайомлення з життям та діяльністю українського козака.

Відзнаки державної і військової влади, одяг, що зшити за ілюстрованими згадками, обряди, збережені в історії, звичаї та традиції, що характеризують козака як мужнього, сильного воїна, так і просто людину. Формування козацького костюму відбувалося на основі українського народного одягу.

З огляду на те, що їм часто доводилось брати участь в бойових діях, у козацькому вбранні зустрічались елементи, які виконували захисну функцію. Козацький костюм поділявся на буденний та парадний. Учні Криворізького навчально-виробничого центру зі спеціальності «Кравець. Закрійник», за історичним зразком відтворили три моделі козацького одягу. У центрі знаходиться прапор славетного Січеславського козацтва Запорізького, що розкриває суть українського козацтва. Це військова святиня, під ним об'єднувалися вірні своєму обов'язку воїни, йшли з ним у бій. Поруч знаходиться булава, яка була в різновиді: гетьманська, отаманська та старшинська. Це особливий знак влади, символ могутності, прикрашений золотом та коштовним камінням. А ще, це вид зброї козака. Зброя використовувалась різна за значенням. Запорожці відносили шаблю до справжньої, «чесної», благородної зброї. Навіть поява вогнепальної зброї, не похитнула ідеологічного значення меча. Почесне місце у козацькій символіці належить також рушниці. Досить нагадати, що озброєна рушницею постать козака стала офіційним гербом Війська Запорозького.

Дані види холодної зброї посідають чинне місце в музеї. Ці експонати були подаровані музею Криворізькою паланкою Січеславського козацтва запорозького. Поруч знаходиться зменшений макет території Запорізької Січі, яка є колискою запорізького козацтва, де перебував козак увесь свій час. Картини музею відображають історичні події доби козацтва, характерні риси конкретних учасників цих подій. Цікавий зміст музею приваблює слухачів учнів та працівників, а також тих гостей, які відвідують навчальний заклад під час проведення профорієнтаційних заходів. Відвідувачами музею є молоде покоління шкіл та інших навчальних закладів міста. Слід відмітити, що фонд музею постійно поповнюється літературними скарбничками та цінними артефактами.

Одними з останніх є передані музею літературний часопис, предмети одягу та побуту нації. Важливу роль у діяльності музею відіграє організація та проведення екскурсій, під час яких деталізується роль кожного експонату в історії. В дар музею «Козацької слави» надано Ікону Покрови Пресвятої

Богородиці, яка збереглась з початку ХХ століття, Псалтир датований кінцем ХV століття, ікона Івана Воїна та інші реліквії.

Висновки. Отже, формуючи національно-патріотичне виховання молодого покоління колектив Криворізького навчально-виробничого центру не тільки свято зберігає матеріальну культурну спадщину, але і втілює в життя духовні цінності наших предків, використовуючи традиції та обрядовість рідної землі. Музей козацької слави Криворізького навчально-виробничого центру - це культурно-освітня та науково-дослідна робота, призначена для вивчення, збереження та використання пам'яток часу козацької доби, матеріальної і духовної культури, прилучення учнів та педагогів, гостей закладу до надбань національної і світової історико-культурної спадщини.

Список використаних джерел

1. Положення про музей при закладі освіти системи МОН України // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1997. – № 18. – С. 4–9.
2. Тимошенко І.Є. К устройству педагогического музея при управлении Киевским учебным округом / І.Є. Тимошенко. – К., 1902. – 22 с.
3. Українське народознавство: [навч. посібник] /за ред. С.П. Павлюка, Г.Й. Горинь, Р.Ф. Кирчіва. – Львів :Фенікс, 1994. – 608 с.
4. Арендар Г.П. Булави і перначі з колекції Василя Тарновського: питання атрибуції / Г.П. Арендар // Скарбниця української культури : [зб. наук. праць]. – Вип. 15. – Чернігів, 2013. – С. 177–182.
5. Геральдика Дніпропетровщини. Офіційні символи територіальних та муніципальних утворень : [історичні нариси] / авт.-упоряд. : В.М. Бекетова, О.Ю. Потап. – Д. : Арт-Прес, 2012. – 192 с.
6. Діденко С., Шевченко О. Колекція зброї та військового спорядження Національного музею історії України / С. Діденко, О. Шевченко // Скарбниця української культури : [зб. наук. праць]. – Вип. 15. – Чернігів, 2013. – С. 220–223.

7. Каталог коллекции холодного оружия / Черниговский исторический музей ; [сост. И. Кривова]. – Чернигов, 1990. – 56 с.

8. Копилова С.В. Методологічні підходи та особливості створення наукової концепції музейно-експозиційного об'єкту «Курінь» в історико-культурному комплексі «Запорозька Січ» / С.В. Копилова // Роль музеїв у культурному просторі України й світу: стан, проблеми, перспективи розвитку музейної галузі : матер. Всеукр. наук. конф., присв. 160-річчю заснування ДНІМ ім. Д.І. Яворницького. – Вип. 11. – Дніпропетровськ : Арт-Прес, 2009. – С. 369–373.

9. Савченко І.М. Концепція створення простору живої науки нового покоління (науково-інноваційного комплексу) / О.В. Лісовий, І.М. Савченко Я.В. Савченко // Розбудова єдиного інформаційного простору української освіти – вимога часу: [зб. матер. Всеукр. наук.-практ. WEB-форуму (Київ-Харків, 22–23 березня 2018 р.) ; за заг. ред. : М.Л. Ростока, І.М. Савченко, Т.С. Бондаренко]. – Кропивницький : Вид-во Льотної академії Національного авіаційного університету, 2018. – 184 с.

10. Скарби Дніпропетровського історичного музею ім. Д.І. Яворницького : [альбом] / авт. тексту й упор. : Н.І. Капустіна, В.М. Бекетова. – Дніпропетровськ : Арт-Прес, 2005. – 320 с.

11. Україна – козацька держава / авт.-упоряд., кер. проекту В.В. Недак. – К.: ЕММА, 2004. – 1216 с.

12. Українське козацтва: Мала енциклопедія. – К. : Генеза; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. – 568 с.

Наумова Татьяна, Юрова Елена. ДУХОВНОЕ И ПРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ ПОСРЕДСТВОМ СОХРАНЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО НАСЛЕДИЯ УКРАИНСКОГО НАРОДА

Внедрение казацкой педагогики в воспитательный процесс Криворожского учебно-производственного центра является одной из самых эффективных систем на данном этапе в движении национально-

патриотического воспитания и реализации концепции национально-патриотического воспитания детей и молодежи. Вашему вниманию представлен опыт работы педагогов с ученическим коллективом по внедрению культурно-образовательной и научно-исследовательской работы, предназначенной для изучения, сохранения и использования памятников времени казачества, материальной и духовной культуры. Актуальным для учащихся ПТУ является понятие казацко-рыцарского воспитания – это путь достижения идеала свободного и несокрушимого в своих стремлениях к свободе человека, который на национальных традициях общественной и политической жизни развивает родную культуру и экономику, строит независимое государство.

Ключевые слова: украинское казачество, экспозиция музея, казацкая педагогика, народная педагогіка, кодекс рыцарской чести.

Naumova Tatyana, Yurova Elena. SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION OF YOUTH MEANS OF CONSERVATION OF NATIONAL HERITAGE OF THE UKRAINIAN PEOPLE

The introduction of Cossack pedagogy into the educational process of the educational and production center of Krivoy Rog is one of the most effective systems at this stage in the movement of national-patriotic upbringing and the realization of the concept of national-patriotic education of children and youth. Your attention is represented by the experience of teachers with the student's team in the implementation of cultural, educational and research work designed to study, preserve and use the monuments of the Cossacks, material and spiritual culture. Actual for the students of vocational schools is the concept of Cossack-knight upbringing - this is the way to achieve the ideal of free and indestructible in their aspirations for human freedom, which develops its own culture and economy on the national traditions of public and political life, and builds an independent state.

Key words: *Ukrainian Cossacks, museum exhibits, Cossack's pedagogics, folk pedagogics, the code of knight's honor.*